

Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)

Journal of Abant Cultural Studies

2025, 10(19): 25 – 46

Tüketim Kültüründe Kadın Bedeni ve Güzellik Miti: Substance Filminin Göstergebilimsel Analizi

Beauty Myth and Woman Body in Consumer Culture: Semiotic Analysis of the Substance

Ebru ÖZEN¹

Geliş Tarihi (Received): 25.01.2025

Kabul Tarihi (Accepted): 30.04.2025

Yayın Tarihi (Published): 25.05.2025

Öz: Bu çalışma, Substance filmi örneğini medyada kadın bedeninin tüketim nesnesi olarak temsilini Naomi Wolf'un Güzellik Miti teorisi çerçevesinde ve yapısalcı Levi-Strauss ile Roland Barthes'ın ideolojik göstergebilimsel çözümleme yöntemleriyle incelemeyi amaçlamaktadır. Substance filmi, güzellik idealleri kurgusu karşısında mücadele verirken karşılaştığı zorluklarla mücadele için ona sunulan bir maddeyi kullanan Elisabeth Sparkle'in hikâyesini anlatmaktadır. Filmin hikâyesi ve karakterler, tüketim toplumunda kadın bedeninin nesneleştirilmesine ve güzellik miti kurgusunun bireyin yaşamındaki etkisine yönelik güçlü bir analiz fırsatı sunmaktadır. Güzellik miti teorisi kadının toplumdaki yerinin eril güzellik kurgusuyla kısıtlanmasını, Barthes kadının güzelliğinin ideolojik mitlerle doğallaştırılmasını ve Levi-Strauss alt metindeki karşıtlıkların nasıl bu anlam sistemini oluşturduğunu incelemektedir. Araştırma güzellik mitinin iş, kültür, cinsellik, din, açlık ve şiddet temalarının her birinin altında tüketim kültüründe sinemadaki kadın bedeni temsilini yapısalcı bakış açısıyla ideolojik düzeyde ortaya çıkarmıştır. Çalışma, sinemada kadın bedenini hem yapısalcılık açısından hem de ideolojik düzeyde eleştirel bir bağlamda ele alarak literatüre katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sinemada Kadın Bedeni, Göstergebilim, Tüketim Kültürü, Güzellik Miti

&

Abstract: This study aims to analyse the film Substance through Naomi Wolf's Beauty Myth Theory and with semiotic analysis methods of structuralist Levi-Strauss and Roland Barthes. Substance tells Elisabeth's story using a substance to combat the difficulties while struggling against the construct of beauty ideals. Story and characters offer a chance to analyse objectification of the woman body in consumer society and beauty myth's impacts on personal life. Beauty myth theory examines how women's social place is restricted by masculine constructions of beauty. Barthes examines how woman's beauty is naturalised by ideological myths, and Levi-Strauss examines a system of meaning created by subtextual oppositions. Findings revealed representation of woman's body in cinema of consumer culture under work, culture, sexuality, religion, hunger and violence themes of the beauty myth at structuralist and ideological levels. The study contributed to the literature by addressing the woman body in cinema in a critical context at both structural and ideological levels.

Keywords: Woman Body in Cinema, Semiotics, Consumption Culture, Beauty Myth

Atıf/Cite as: Özen, E. (2025). Tüketim Kültüründe Kadın Bedeni ve Güzellik Miti: Substance Filminin Göstergebilimsel Analizi, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 10(19): 25-46.

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akader>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

¹ Yüksek lisans öğrencisi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Bolu, Türkiye, 2312911002@ogrenci.ibu.edu.tr, ORCID: 0009-0001-0995-1393.

Giriş

Kadın bedeni, geçmişten günümüze yalnızca biyolojik bir varlık olmanın ötesinde pek çok toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik, psikolojik ve felsefi dinamiğin odağında yer almış ve dolayısıyla kontrol mekanizmalarının hedefi haline gelmiştir. Günümüzde bu kontrol mekanizmalarının etkisi; kimlikleri, toplumsal roller ve değerleri yeniden üreten/tanımlayan post modern tüketim kültürü ve medya aracılığıyla daha yaygın ve güçlü hale gelmiştir. Medya, tüketim kültürünün iktidar ilişkileri içerisinde yeniden ürettiği “normal”, “ideal” ve “standart” temsillerini geniş kitlelerinin tüketimine dönük birer ürün olarak pazarlamaktadır (Yücel, 2019, s.4). Başka bir deyişle medyanın bu denli etkili olduğu günümüz tüketim toplumunda ideal kadının bedeni; estetik, sağlık, gençlik, seksilik vb. güzellik idealleri ile temsil edilmektedir. Bunun bir sonucu olarak post modern dönemde benlik ve beden arasında refleksif bir ilişki inşa edilerek bedeniyle benliği tanımlanan bireyler toplumu ortaya çıkmıştır (Gürler, 2018).

Erken yaşlardan itibaren görsel imgeler, sözlü metinler ve hikâyelerin oluşturduğu reklamlara, haber içeriklerine, dijital yayınlara ve filmlere maruz kalan bireylerden oluşan tüketim toplumunda ideal olanı belirleyen kitle iletişim araçlarından biri de sinemadır (Saliji, 2009). Sinema; sadece görsel ve işitsel bir deneyim sunmakla kalmayıp sosyal kimlikler, toplumsal değerler ve ideallere yönelik etkili anlatılar servis etmektedir. Ekran bireye hikâyeler anlatır ve izleyici gerçekliği deneyimlemek yerine bu hikâyelerden öğrenir (Yücel, 2019: 4). Dolayısıyla, sinemada kadın bedeni ile ilişkilendirilen güzellik idealleri bireysel birer tercih değil; tüketim toplumunda ideolojileri yansıtan bir araç olmuştur. Medyada oluşturulan toplum normları ve güzellik idealleri doğrultusunda resmedilmiş genç, güzel, ince, estetik, kusursuz, sağlıklı, seksi beden algısı kadını tüketim nesnesi olarak metalaştırmaktadır.

Sinemadaki görsel anlatı iki ayrı yolla anlam taşıyıcı olarak değerlendirilebilmektedir. Bunlardan ilki bedenin sözsüz iletişim dili oluşturmak için konumlandırılması, görünümü, verdiği poz ve yüzdeki ifadedir. İkincisi ise sinemada görsel anlatılar aracılığıyla yaratılan söylemsel metindir (Duncan, 1990: 22-43). Elisabeth ve Sue toplumun normlarını ve güzellik miti ideallerini somutlaştırarak bedenin sözsüz iletişimini sergilerken filmde yer alan imgeler anlam dünyasına eklenerek anlatının söylemini ortaya çıkartır. Anlatıdaki karşıtlıklar ve hikâyedeki güzellik miti Barthes'ın ve Levi Strauss'un geliştirdiği göstergebilimsel yöntemler bir arada kullanılarak analiz edilecektir.

Amerikalı gazeteci Naomi Wolf (2002), kadınların kamusal alanda güç kazanmaya ve daha görünür olmaya başlamasıyla ortaya çıkan kadın bedenine yönelik yaygınlaştırılan ve evrensel, nesnel olduğu iddia edilen güzellik anlayışını eleştirel bir perspektiften mercek altına almıştır. Yazar, güzelliğin doğal bir algı olmadığını, kadınları eril bir hâkimiyet altında tutabilmek hedefiyle inşa edilmiş bir yanıltmaca olduğunu öne sürmektedir. Toplum ve ekonomi dinamikleri tarafından oluşturulan bu güzellik kurgusu yalnızca toplumsal cinsiyet hiyerarşileri oluşturup kadını toplumda ikincil bir konumda tutmakla kalmayıp aynı zamanda kadından ekonomik bir fayda sağlamaktadır. Yani kadın hem tüketen hem tüketilen hem de tükettirendir. Konvansiyonel toplumun cinsiyet rolleri feminist hareket tarafından sorgulanırken Wolf'a göre modern toplumca ortaya çıkarılan güzellik miti de aynı ideolojilere hizmet etmektedir. Öyle ki; reklamlar bulaşık deterjanından estetik cerrahiye geçiş yapmış olsa da hedef yine kadın ve kadın bedenidir. Kadın bedeni metalaştırılırken kadın da tüketici olarak kusurlarını örten ürünleri almaya teşvik edilmektedir. Bu düzeni var etmek ve devamlılığını sağlamak adına yapılan güzellik tanımlamaları kitapta “güzellik miti” olarak anılmaktadır (Ramati-Ziber vd., 2020). Bu çalışmada, güzellik miti başlığı altında ele alınan iş, kültür, din, cinsellik, şiddet ve açlık (Wolf, 2002) temaları doğrultusunda bir analiz yapılacaktır ve güzellik mitinin doğallığı/yapaylığı ve karşıtlıklar üzerine inşa edilen modern mitsel anlatıları değerlendirecektir. Mitler, toplumdaki komplike sosyal sorunların anlamlandırılabilmesi adına oluşturulan evrensel anlam sistemleri içeren kültürel anlatılar olarak tanımlanmaktadır. Yapısalcılığı benimseyen Claude Lévi-Strauss (1986), mitleri dil gibi düşünerek göstergebilimsel çözümleme yaparken toplumsal karşıtlıkların oluşturduğu anlam sistemleri ortaya

çıkarmayı amaçlar. Roland Barthes (2003) da modern dünya mitleri ile ilgilenir. Bu mitlerin ideoloji doğrultusunda doğallaştırıldığını ve böylece bir anlam üretildiğini öne sürer. Çalışmadaki güzellik mitinin göstergebilimsel çözümlemesinde karşıtlıklar ve ideolojik çözümleme (denotasyon ve konotasyon tespit edilerek) bir arada kullanılacaktır.

2024 yılında yayınlanan Substance filminin hikâyesi araştırmacı tarafından medyada güzellik mitini doğallık ve karşıtlık bağlamında ele almak için seçilmiştir. Substance (Cevher), medya sektöründe aerobik/fitness programı sunarken bedenini de sergileyerek şöhret ve para kazanan bir kadının zaman içinde yaşadığı zorlukları ve çözüm arayışlarını ele almaktadır. Filmin merkezinde yer alan ana karakterlerin iş, kültür, din, cinsellik, şiddet ve açlık temalarıyla betimlenebilecek güzellik mitinin kalıp yargılarıyla karşı karşıya kalması Substance (Cevher) filminin bu araştırma için araştırmacı tarafından seçilmesine sebep olmuştur. Güzellik mitinin gündelik hayat pratiklerindeki yansımaları çarpıcı bir anlatıyla işleyen film, hem ideal güzellik algısını topluma ileten bir araç olan medya sektöründe kurgulanması hem de kadının işinin de medya sektöründe olması açısından araştırma için kapsamlı bir örnek sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; medyada kadın bedeninin tüketimi bağlamında güzellik miti ideallerinin ve bu ideallerin bireylerde oluşturduğu toplumsal baskının sinemada nasıl temsil edildiğini göstergebilimsel bir yöntemle değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda Substance filmindeki eleştirel bakış açısı tespit edilecektir. Çalışmada ele alınacak araştırma soruları şunlardır:

Sinemada tüketim kültürü nesnesi olarak kadın bedeni ve kadın bedeninin medyadaki temsili Substance filmi örneğinde nasıl sunulmaktadır ve bu sunum şekli toplumsal mitlerle nasıl ilişkilendirilmektedir?

Medyada kadın bedeninin tüketim kültürü nesnesi olarak metalaştırılması Substance örneğinde nasıl temsil edilmektedir?

Tüketim kültüründe sağlık, gençlik, estetik ve güzellik ideallerinin Elisabeth Sparkle ve Sue'nun hikâyelerindeki temsilleri Naomi Wolf'un Güzellik Miti teorisi ekseninde hangi anlamları kazanmaktadır?

Filmde güzellik ve gençlik mitlerine ilişkin göstergelerdeki düz anlamlar ve yan anlamlar Barthes'ın göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile, karşıtlıklar Saussure'ün göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile nasıl deşifre edilebilir?

1. Kuramsal Çerçeve

Günümüz post modern toplumunda kadın bedeninin medya aracılığıyla tüketimini ele alacak olan bu çalışmada kuramsal çerçeve, araştırmanın amacına yönelik yürütülecek olan göstergebilimsel analiz için Tüketim Kültüründe Beden, Güzellik Miti ve Kadın Bedeninin Kontrolü ve son olarak Sinemada Kadın Bedeni başlıklarıyla bir art alan bilgisi sunacaktır. Kadın bedeninin tüketim nesnesi olarak temsili ve ona dayatılan ideal güzellik standartları kadın bedeninin ideolojik yüküne de değinmeyi gerekli kılmıştır. Araştırma kapsamında incelenecek olan örneğin bir sinema filmi olmasından dolayı sinemada bedenin tüketimi konusunu ele alan çalışmalara da yer verilmiş ve bu çalışmanın özgünlüğüne değinilmiştir.

1.1. Tüketim Kültüründe Beden

Tüketim kültürü, bireyin kimliğini tüketim nesneleri aracılığıyla tanımladığı post modern toplumlarda hâkim olan yaşam şeklidir (Baudrillard, 2010). Bu toplumda giyilen ayakkabıdan sıkılan parfüme bütün tüketim nesneleri kimliği oluşturan birer nesnedir. Bunların her biri de bedeni bir temsil aracı olarak sergilenmesine aracılık eden göstergelerdir. Bedenin tüketim toplumu bağlamında tanımlanması sınıfsal ayrımlar üzerinden yapılırken ait olunan sosyal sınıfa dair kültürel ve ekonomik sermayenin beden ile somutlaştığı varsayımı merkezdedir. Bourdieu'nun en kapsamlı ve etkili tanımını sunduğu "Habitus" kavramı, bu durumu betimlemek için toplumsalın kültürel, tarihsel ve ekonomik yargılarının bedende

cisimleşmesi olarak kullanılmaktadır. Bu sayede beden ait olunan sosyal sınıfı görünür kılma görevini üstlenir (Bourdieu, 1990). Douglas ve Isherwood (2002) nötr olan tüketim pratiklerinin toplumsal anlamlar ve bireysel tercihlerle şekillenebileceğini ve sınıflar arası geçişin de bu sayede akışkan olabileceğini öne sürmektedir. Böylece gösterişçi tüketim alışkanlıkları yaygınlaşmaktadır. Gösterişçi tüketim, toplumsal bir farklılaşma yöntemi olarak üst sınıfın ya da üst sınıfa ait olmak isteyen bireylerin bunu tüketim nesneleriyle sembolleştirerek sergilemesidir (Sakarya vd., 2020). Bu da yine beden ile yapılabilir. Bourdieu'ın habitusuna göre içselleştirilen sosyal sınıf bireyin bedeninde sınırlarını tanımlayabilmektedir.

Bauman (2001), tüm bu aitlik ve gösteri uğraşları içerisinde bedeni bir proje olarak ele almaktadır. Ona göre beden, dışarıdan uyarılmaya ihtiyaç duyan haz almak için deneyimleyen bir projedir. Ne kadar haz kaynağına açık hale getirilirse, ne kadar geliştirilirse, ne kadar arzu edilir olursa beden o kadar uygun hale gelecektir. Günümüzde sıkça karşılaştığımız fitness (uygunluk) Bauman tarafından bu şekilde yorumlanmaktadır. Fakat bu uygunluk hiçbir zaman ulaşılamayacak bir hedef olarak tüketim kültürünün devamlılığını sağlamaktadır. Dolayısıyla, tüketim nesnesi haline gelen beden yalnızca gelişmiş bir tüketim nesnesi olarak yeniden inşa edilecektir. Modern dönemin ulus devletinin müdahalesiyle şekillenen beden ve post modern tüketim nesnesi olan beden arasındaki temel fark modern beden mükemmelliğinin yerini post modern beden eğitiminin almış olmasıdır. Beden eğitilebilir ve bedeni iyileştirmek hep bireyin nihai amacı olarak kalacaktır. Sınıfsal akışkanlığın da mümkün olabileceği iddiası (Douglas ve Isherwood, 2002) doğrultusunda bedenin iyileştirilmesi sonsuz bir tüketim döngüsüne dönüşecektir. Fakat kusur korkusu da aşılabılır bir duygu olmayacaktır. Böylece post modern dönemin beden eğitimcisi bireyler, hep bir başarı ve kusursuzluk kaygısı ile yaşamak zorunda kalacaktır.

Featherstone (1982), tüketim toplumunda gündelik hayat pratiklerinin estetikleşmesine vurgu yapmaktadır. Tüketim toplumunda bedeni ise iç beden ve dış beden ayrımı üzerinden ele alır. Ona göre post modern tüketim toplumunda bu ikisi iç içedir. Sağlıklı olmak gibi kriterlerle iç bedenin iyileştirilmesi dış bedenin de estetiğine katkı sunmaktadır. İnce olmak optimal düzeye erişen iç bedenin en iyi görüntüsü değildir. Burada temel amaç bedenin sağlığı ve hareketliliğidir; zayıflığı değil. Tüketim kültürü içinde beden Baudrillard (2010, s.168) tarafından bütün tüketim kültürü nesnelerinden ayrı, daha üst bir yere konumlandırılır; kıymetli, güzel, eşsiz olarak nitelendirilir. Püritanizm çağının ruhun bedene üstünlüğü ve ruhun bedenin giysisi olduğu inancı, tüketim kültüründe yerini bedenin bir kurtuluş ve özgürleşme nesnesi olduğu öğretilmesine bırakmıştır. Böylece beden yeniden tanımlanmış ve bambaşka bir anlam kazanmıştır. Tüketim kültüründe bedenin süslenmesi, ıslıtması, eşsizliği onu bir nesne olmaktan öteye götürememiştir. Yani beden ne özgürleşmiş ne de kurtulmuştur (Yücel, 2019, s.23-24). Püritanizm çağında bedenin değersizliği öğretilen insanlara artık bir bedenleri olduğu sık sık hatırlatılmaktadır. Statü sahibi olabilmek için bedenin varlığını unutmak mümkün değildir.

1.2. Güzellik Miti

Tüketim toplumunda beden konusundaki yorumlamaların ortak noktalarından bir tanesi yapısalcılıkta olduğu gibi toplumu önce sınıflara, sonra bireylere indirgeyerek çözümlemesi ve bireyi de bedenindeki parçalar ve sembollerle tanımlamasıdır. Böylesine parçalanmış ve sembolleştirilmiş bedenin kurtuluşu ve pek çok sinyale maruz kalan bireyin seçim özgürlüğü birer yanılsamadır (Baudrillard, 2010). Post modern dönemde özgürlük ve kurtuluş tanımı beden üzerinden yapılırken bedenin hâkimiyeti ve mülkiyetinin kimde olduğu konusu ayrı bir tartışma noktasıdır. Modern dönemde ulus devletlerin beden üzerindeki tahakkümü post modern dönemde özgür olduğunu düşünen bireyin denetimin hem öznesi hem de nesnesi haline gelmesiyle sonuçlanabilmektedir (Bauman, 2001, s.158). Ancak toplum, ideoloji ve birey etkileşiminde sorumluluğu yalnızca bireye yüklemek de toplumsal denetimin görmezden gelinmesine sebep olabilmektedir. Bu farkındalıktan yoksun bireyler, göstergelerin ideolojik arka planını görmezden gelebilmektedir.

Beden üzerinden oluşturulan baskı ve denetim, toplumun kontrolü altına alamadığı her nesneyi potansiyel bir tehdit gibi görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu da bedenin toplumsal kontrol

mekanizmaları aracılığıyla denetlenmesi anlamına gelmektedir (Fiske, 1999, s.89). Yasal düzenlemeler bu kontrolün bir boyutu iken bireylerin kurallara uymaya kendilerinin razı olması da mümkündür. Kıymetli, güzel ve eşsizlik ile nitelendirilen beden, aslen kadın bedenidir. Bu sebeple de estetik, güzellik, cinsellik söylemleri ve arzu ile ilişkilendirilen söylemler genelde kadın bedeni ile özdeşleştirilir. Mitsel açıdan bakıldığında da kadın doğuran, üremenin merkezindeki beden olduğundan doğallık ile özdeşleştirilir. Çünkü cinsellik doğaya tabidir (Baudrillard, 2010). Foucault'nun (2007) biyoiktidar kavramı da bu doğallığın kadın bedeni üzerinden kontrolünü ve tanımlanmasını ele alan önemli bir olgudur. Gözetim ve denetim biyoiktidarın anahtar kelimeleridir. Kadın bedeni üzerindeki gözetim ve denetim, kadının bedenini bir strateji nesnesine dönüştürmüştür. Onu bir makine gibi ehlileştirerek ekonomik mekanizmalarla birleştirmiş ve nüfusu yapılandıran denetim ağının merkezine almıştır. Kadını kontrol etmek için başvurulan mekanizmalar da ideolojileri anlatılara dönüştürerek anlam sistemleri oluşturur. Çalışma, bu varsayıma dayandırılarak anlam sistemlerini incelemek için göstergebilim analizine başurmaktadır.

Kadınlığın evin içinden ve dışından yine ev üzerinden tanımlanması, kadının eve özgü eylemlerle özdeşleştirilmesine sebep olmuştur. Bununla beraber kadını evde tutmak erkek egemen ideolojinin de bir kazanımı olarak değerlendirilebilmektedir. Kadına deterjan satışı yapmak kadının kamusal alana girmesine kadar etkili bir yöntem olarak kullanılmıştır. Ancak toplumsal yapı içerisinde iş hayatıyla da bir statü edinmeye başlayan kadın, artık deterjan reklamları ile kontrol edilebilir olmaktan çıkmıştır. Deterjan ile de inşa edilen kadın kimliği, kadının bedeni üzerinden yeniden tanımlanırken (Alyakut, 2016; Tayanç, 2010) evin dışına çıkmasıyla başka alanlardaki kontrol mekanizmalarını da harekete geçirmiştir. Bu noktada Naomi Wolf, günümüz toplumunda kadının bedeni üzerinden yapılan güzellik ideallerini güzellik miti başlığı altında ele almıştır. Medya, deterjan satışı yaptıran reklamlar örneğinde olduğu gibi estetik, zayıflık, güzellik satışını da sağlayan bir alan olarak hizmet sunmaya devam etmektedir. Kamusal alanda söz ve rol sahibi olan günümüz kadınının eril hâkimiyet altında olmasını sağlamak için kadın, güzellik kisvesi altında bir kimlik yaratmak arzusuyla güzellik miti ile sınanmaktadır. İş, kültür, cinsellik, din, açlık ve şiddet başlıkları altında değerlendirilen güzellik miti; kadını ve kadın bedenini zayıflık, gençlik, kusursuzluk, hatasızlık gibi sıfatlarla tanımlayan bir anlam sistemini tasvir etmektedir (Wolf, 2002).

Featherstone'un (1982, 18) güzellik imajının endüstriyel pazarlama ürünleri ile birleştirilerek satışa sunulduğu görüşü bu noktada önem kazanmaktadır. Kadınlar başka kadınlar ile aynı "marka"yı kullanmaktan haz duymaktadır. Haz artık kadın için kullanım amacının ortaya çıkardığı anlamdan bağımsız yeni ideolojik anlatılar üzerinden tanımlanmaktadır. Bu anlatılar, marka kullanımı ile haz alınacağı, haz alınarak mutlu olunacağı ve mutlu olunarak da toplumda statü edineceğini vurgulamaktadır. Araştırmanın örneği olarak seçilen Substance filminin bir sahnesinde de patronu ana karaktere önce genç olmayı, sonra güzel olmayı öğütlerken mutlu olmayı da dayatmaktadır. Çünkü mutlu olmak da güzellik ideallerinden bir tanesidir. Kadın yalnızca bedeniyle değil duygularıyla da ideal olmalıdır.

Tüketim kültüründe kadınlar, bedenlerine yapılan müdahaleyi kendileri talep etmekte, buna rıza göstermekte ve hatta bundan memnun olmaktadır (Baudrillard, 2010). Fitness salonlarında saatlerce vakit geçiren kadınlar, tüketim kültüründe birer nesneye dönüşürken hep daha güzel, daha sağlıklı, daha estetik, daha ince, daha genç, daha "kadın" olmak isteme arzusundadır. Ekrandaki uzmanlar artık bedene dair öğretileri öğütlerken kadın, bedeni için yapması gerekenleri içselleştirerek içsel bir denetim mekanizması kurmaktadır. Böylece beden-iktidar ilişkisinde kadın, iktidarın sesi ile özveri reçetelerine uyup kendi öz talimini var etmektedir (Bauman, 2001). Ancak medyanın da bu öz talimi oluşturmadaki etkisi yadsınmaz.

1.3. Sinemada Kadın Bedeni

Medya; kadın bedeninin toplumda yeniden tanımlanması ve tüketim kültürü nesnesine dönüşmesinde çok önemli bir rol almaktadır. Örneğin; reklamlar, Featherstone (1982, s.19)'nun da belirttiği gibi, önce markalarla bir güzellik algısı yaratmakta sonra da endüstrinin ürünlerini bu algı ile kadına satmaktadır. Böylece kadın idealize edilmiş kadın bedeniyle aynı ürünleri kullanıyor olmaktan memnuniyet duyarak sistemin devamlılığını sağlamaktadır. Medyada idealize edilen güzellik, ulaşılması gereken bir hedef haline dönüşmektedir (Bauman, 2001: 56-157). Görsel ve işitsel imgelerle anlamı üreten hikâyeleri bireylere ulaştıran kitle iletişim araçları, kadın bedenini sadece bir unsur ya da karakter olarak değil toplumun normları ve ideallerinin reaktif bir yansıması olarak sunmaktadır. Görsel ve işitsel duyumlara aynı anda hitap edebilen bir tür olan sinema, hem hikâyesinde hem de hikâyedeki unsurlarda barındırdığı göstergelerle genel anlamı üretmekte ve izleyicilere deneyime alternatif olarak bu anlamları sunmaktadır (Saliji, 2019).

Sinemada hem kadın hem erkek bedeni, hikâyenin ana konusunun belirleyicisi olarak konumlandırılabilir. Bilim kurgu filmlerinde hâkim olan ruh ve beden ikilemi, bazı filmlerde idealize bedenlerle kurgulanmış erotik vurgu, bedenin bir uzvu ile çıkış noktası yakalamış ana anlatı gibi doğrudan bedenin ele alındığı filmlerin (Saliji, 2019) yanı sıra kadın ve erkeğin karşıtlığı üzerine kurgulanmış filmler de mevcuttur. Laura Mulvey (2006: 810), feminist bir perspektiften eleştirel olarak ele aldığı sinemada kadın bedeninin temsili "eril bakış" kavramıyla açıklamaktadır. Bu yöntemle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretimine ve sinema aracılığıyla pekiştirilmesine dikkat çekmektedir. Bu bakış açısında kadın bedeni aktif olan erkek karşısında pasiftir ve cinsellikle tanımlanmaktadır. Hikâyeyi sürdürme gücü erkek karaktere verilmektedir. Sinemada kadının fetişleştirildiği veya cezalandırıldığı sahnelerin hâkim olduğu iddiasıyla eril bakış tezi, klasik sinema anlatısının üç bakış ile sunulduğunu savunmaktadır: Kameranın, izleyicinin ve karakterlerin bakışları. Bunun sebebi de eril hazzı pekiştirmektir. Kadın erkek karşıtlığının hâkim olduğu eril bakış tezi; çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin pekiştirilmesi, kadın bedeninin fetişleştirilmesi gibi anlatıların baskın olduğu sahnelerde ele alınmak üzere değerlendirilmektedir.

1.4. Göstergebilim

Göstergebilim (Semiyoj) disiplininin öncüsü olan Ferdinand de Saussure göstergeyi gösteren (duyulan yön) ve gösterilen (zihinsel yön) olarak ikiye ayırmaktadır. Bunu yaparken de yapısalcılığın parçalar arasındaki ilişkiler ve karşıtlıklar ile bütünün kendini düzenlediği varsayımından yola çıkmaktadır (Akt. Özdoğan, 2022). Dolayısıyla anlamı var eden bireysel tercihler değil toplumsal sistemler olarak ele alınır. Saussure'ün yapısalcı bakış açısını beşerî bilimlere uyarlayan Claude Lévi-Strauss (1986), insan zihninin ve toplumun tıpkı bir dil sistemi gibi karşıtlıklar üzerinden anlamlar sistemi oluşturduğunu öne sürmektedir. Mitler de dil gibi yapılanmıştır. Dolayısıyla mitlerin anlaşılması için de yapısalcı bir bakış açısı kullanılmasını önermektedir. Mitler de dil gibi kültürün karmaşıklığını basitleştirip evrensel anlam sistemi olarak servis etmektedir. İkili karşıtlıklar mitler için de kullanılır. Erkek ve kadının karşıtlığından ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri ve dinamikleri buna bir örnek olarak gösterilebilir. Mitlerin karmaşık sosyal problemleri anlamlandırırken bir anlatı sunması güzellik mitinin ve sinemanın ele alındığı bu çalışmada incelenecektir.

Lévi-Strauss gösterileni karşılayan anlam ile bu anlam içerisinde ortaya çıkan karşıtlık üzerinden bir gösterge çözümlemesi önermiştir. Roland Barthes (2003) ise Claude Lévi-Strauss ile benzer şekilde toplumun anlam sistemlerini çözümlemek için göstergebilimsel analiz yöntemini önermektedir. Ancak Barthes mitlerin sadece ilkel toplumlarda anlam sistemi üretmediğini modern dünyada da egemen ideolojileri "doğallaştırma" amacıyla kullanıldığını savunmaktadır. Modern zamanın mitleri gündelik yaşam pratiklerine yeni anlamlar üreterek ideolojik bir bağlamda sunmaktadır. Bu anlam sistemi düz anlam ve yan anlam olarak iki düzeyde ortaya çıkmaktadır. Düz anlam yüzeysel olan temel anlam iken yan anlam ideolojik bağlamda oluşturulan yeni derin anlamlardır. Barthes'ın bakış açısıyla güzellik miti de düz anlam ve yan anlam düzeyinde inşa edilmiş ideolojik bir anlam sistemidir. Güzellik mitinin

karşıtlıklar ile ortaya çıkan evrensel bir insanlık deneyimi olarak anlam inşası ve ideolojilerin güzellik mitteki çözümlemesi bu iki kuramcının bakış açısından ele alınacaktır.

Hem görsel hem de işitsel imgelerin bir arada olduğu sinemada her bir öge kadın bedenini erkeğe, kadın bedenini kadına sattıran göstergelere dönüşebilmektedir. Tüketim toplumu simülasyonunda medyanın aracılığıyla (Baudrillard, 2010), kadın bedeninin güzelliği miti de bu göstergeler sayesinde bütüne yani anlama hizmet eden parçalara dönüşmektedir.

2. Yöntem

Çalışmada göstergebilimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Filmden güzellik miti alt başlıklarına ilişkin yorumlar yapılabilmesine yönelik amaçlı örnekleme yöntemiyle bazı sahneler ve görseller araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Görseller film izlenirken ekran görüntüsü alınarak edinilmiştir. Bu sahnelerde yer alan göstergeler güzellik miti çerçevesinde ele alınmıştır. Seçilen öge ve kodlar öncelikle Levi-Strauss tarafından ele alınan karşılık ve karşıtlıklarla değerlendirilmiş, sonra Barthes'ın yan anlam ve düz anlam kavramları ile çözümlenmiştir. En son belirlenen öge ve/veya kodlara ilişkin göstergebilimsel yorumlama yapılmış ve çözümleme tablolaştırılmıştır. Bu öge ve kodların seçilmesindeki temel neden belirlenen temalara ve ideal güzellik algısına uygun bulunmasıdır.

3. Bulgular

Bu bölümde Substance filmine ilişkin bilgilere ve film sahnelerinin analizine yer verilmektedir.

3.1. Film Bilgisi

Film bilgisi filmin konusu, künyesi, karakterlerin analizi ve filmde sık karşılaşılan ögelerin analizi alt başlıklarını içermektedir.

3.1.1. Filmin Konusu

Substance (Cevher), filminin senaryosu 77. Cannes Film Festivali'nde en iyi senaryo ödülünü kazanmıştır. Film; gençlik, kusursuzluk, sağlık vb. üzerinden inşa edilen güzellik ideallerine yönelik toplumsal baskılar üzerine eleştirel bir hikâye anlatısı sunar. Ana karakter Elisabeth Sparkle, ana hikâye başlamadan on yıllar önce sabah kuşağında bir egzersiz programı sunan bu sayede de şöhret sahibi olan ünlü bir kadındır. Aradan geçen yıllarda yaşanan Elisabeth, erkek egemen bir sektör olan medyanın dolayısıyla da toplumun güzellik idealleri sebebiyle işini kaybetme ihtimaliyle karşı karşıya kalır. Sonrasında kendinin daha iyi versiyonunu vaat eden ve soruna mucizevi bir çözüm öneren "cevher" maddesi için gönüllü denek olur. Bu noktada filmin ana teması olan bütünlük/bölünmüşlük karşıtlığı, daha "ideal" versiyon olarak "Sue"nın hikâyeye dahil olmasıyla belirginleşir. Fakat hikâyeye öngörülenin aksine trajik bir şekilde devam eder. Beklenen güzellik ideallerine kavuşarak toplum tarafından kabul edileceğini uman Elisabeth ve Sue'nun hikâyesi son sahnelerle doğru artan şiddet/korku dozuyla izleyiciyi eleştirel bir sorgulamayla baş başa bırakır.

3.1.2. Filmin Künyesi

Yapımcı: Coralie Fargeat, Tim Bevan, Eric Fellner

Filmin Süresi: 141 dk

Yönetmen: Coralie Fargeat

Senaryo: Coralie Fargeat

Görüntü Yönetmeni: Benjamin Kračun

Müzik: Raffertie

Dağıtıcı: Universal Pictures

Çıkış Tarihi: 2024

Başrol Oyuncuları: Demi Moore (Elisabeth), Margaret Qualley (Sue) ve Dennis Quaid (Harvey) (MUBI, 2024).

3.1.3. Karakterlerin Analizi

Filmde ana karakterler olan Elisabeth, Sue ve Harvey kadın/erkek karşıtlığının ve toplumsal cinsiyetin temsili olarak gösterilebilir. Filmdeki erkek karakterlerin çoğunluğunun patron, jüri üyesi gibi daha baskın ve karar verici mercilerdeki görevler üstlenirken kadın karakterlerin daha çekinik işlerle sembolize edildiği dikkat çekmektedir. Kadın karakterler “ideal” olan için daha çok çalışmak zorundayken, erkek karakterlerin herhangi bir çaba göstermek zorunda olmadığı görülmektedir.

Elisabeth Sparkle: Filmin ilk sahnesinden son sahnesine kadar anlatı içerisinde yer alan ana karakterdir. Elisabeth’in soy ismi “sparkle” parlatmak, programının adı “sparkle your life” ise hayatını parlat anlamına gelmektedir. Ancak filmin ilk sahnesi dışında hep daha mat renklerle giydirilmiştir. Her iki kimliğin de kaynağı, hayat ve karar vericisi pozisyonundadır. Yaşlılık, yalnızlık, depresiflik, zayıflık, ürkeklik gibi kişilik özellikleri ile karakterizedir. Anlatıda verilen kurallara uyan fakat kurallara uyulmadığında da bedel ödeyen karakterdir. Yaşlanma süreci de dâhil olmak üzere “normal” bedeni temsil ederken “öteki” olmaktan çekinir.

Sue: Filme Elisabeth’in tercihi ile katılır. Genç, başarılı, sosyal, toplum tarafından kabul görmüş “ideal” bedeni sembolize eder. Var olabilmek ve varlığını sürdürebilmek için kurallara uymak ve kaynağı da yaşatmak zorundadır. Bu duruma direnecek kadar yüksek özgüven sahibi olması toplumsal baskılara direnecek kadar güçlü olmasını sağlayamamıştır.

Tablo 1. Kadın Karakterler Arasındaki İkili Zıtlıklar

Elisabeth	Sue
Yaşlı	Genç
Özgün/kaynak	Kopya
Mat kıyafetler	Parlak kıyafetler
Depresif	Mutlu
Yalnız	Sosyal
Zayıf	Güçlü
Öz denetim yüksek	Öz denetim düşük
Şefkatli	Acımasız
Düşük öz güven	Yüksek öz güven
Daha sakin ve durgun	Enerjik ve hareketli
İtaatkar	Asi
Deneyimli	Deneyimsiz
Ürkek	Cesur
Toplumdan dışlanmış	Toplumsal kabul gören
Başarısızlık	Başarı
Özgeci	Bencil

Tablo 1’de karakterler arasında karşılaştırmalar yapılmış ve iki zıt karakteri temsil eden karşıtlıklara yer verilmiştir. Aşağıda bu karakterler hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur.

Harvey: Filmdeki erkek karakterler arasından en sık gösterilendir. Programın yapım şirketinin patronu ve “ideal” olanı sesli dile getiren karakterdir. Filmdeki yakın çekimlerde sık sık “kusurları” (sarı dişleri, yemek yerken bulaşık olan ağız, yüzündeki kırışıklıklar vb.) gösterilmiş ve bu kusurlara rağmen toplumsal bir baskıya maruz kalmaksızın “ideal” olanı belirleyen kontrol mekanizmasını sembolize etmektedir.

Yardımcı Karakterler

Cevher firmasındaki erkek sesi: İzleyici bedenini görmese de filmde en etkin rolü olan karakterlerden biridir. Ürünün reklamında, telefon görüşmelerinde, son sahnelerde de dış ses olarak kuralları hatırlatan ve aslında iki kadın, bir erkek denek ve izleyiciler dışında cevherden haberdar olan tek karakterdir.

İsimsiz Hemşire: Cevheri kendisi de kullanan ve Elisabeth'e tanıtım videosunu veren sağlık personeli erkek. Daha "kötü" versiyonu da Elisabeth ile bir yerde karşılaşır ve aslında kişilerden bağımsız benzer hikâyenin tekrarlandığını vurgular. Bu noktada erkek bedeninin de ideal stereotipi olduğu ve yaşlılık gibi kalıp yargılara sığdırıldığı kısa bir sahneye ele alınır.

Oliver: Elisabeth'in erkek komşusu. Toplumun kadın bedenine karşı olan tutumunu sembolize etmektedir. İki farklı kadın bedenine karşı sergilenen iki ayrı davranış örüntüsünü sergiler.

Diego ve Troy: Sue'nun romantik ilişkisi olan erkekler. Cinsellik temalı sahnelerde yer almışlardır.

Fred: Elisabeth'in eski okul arkadaşı ve onu "ideal" olarak görmeye devam eden erkek karakter. Sosyal destek olarak değerlendirilebilir.

3.1.4. Sık Kullanılan Ögeler

Tablo 2. Filmde Sık Kullanılan Ögelerin Analizi

Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlık (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergebilim Modeli (Barthes)	Yorum (Verilen mesaj)
Ayna (Yansıtma aracı)	Karşılık: Kendi bedenine yüzleşme	Düz Anlam : Fiziksel gerçekliğin yansıması	Dayatılan güzellik idealinin kadın üzerinde yarattığı baskı ve sürekli kusursuz görünme zorunluluğu karşısında fiziksel gerçeklikle yüzleşmek bazen acı verir.
	Karşıtlık: İdeal-Normal Zihinsel şemalar- Fiziksel gerçekler Beklenti-Gerçek Ben-O	Yan Anlam: Öz değerlendirme (ideal ve gerçek karşılaştırması) Ayna benlikle karşılaşma	Toplumun güzellik standartlarına uyduğunu fark etmek iyi hissettirirken aksi durum öz saygıyı düşürür.
Billboard (Reklam panosu)	Karşılık: Görünürlük	Düz Anlam: Tüketimi teşvik eden araç, reklam panosu	İdeal güzellik görünür kılınarak öteki olmamak için karşılaştırma yaptırır.
	Karşıtlık: Onay-Dışlanma Değerli-Değersiz Ünlü-Tanınmayan	Yan Anlam: Görünürlük, toplumsal onay, statü ve şöhret	Tüketimi teşvik etmek için kusursuzluk vurgulanır ve sosyal onay ve statü güzellik standartlarına uyum sağlanır. Bu da somutlaştırılıp örnek teşkil eder.

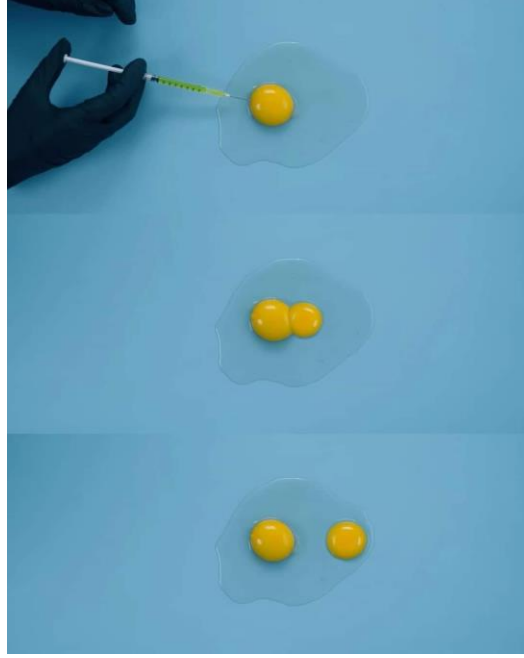
Çöp kovası (Atık aracı)	Karşılık: Atmak	Düz Anlam : Atık aracı, nesne	Dayatılan güzellik standartlarına erişmek için toplum ve kontrol mekanizmaları çözüm önerileri sunarken bu çözüm önerileri bazen kabul görür. Bazen görmez.
	Karşıtlık: Onay-Red Kabul etme-Yok sayma	Yan Anlam : Endüstrinin (sağlık, pazarlama) sunduğu çözüm önerisini reddetme, ama yakınında tutma	Çözüm önerileri kabul görmediğinde bile tamamen görmezden gelmek çok zordur. Üstü örtülen yerden ihtiyaç halinde tekrar ortaya çıkartılabilir.
Güller ve Notlar (Çiçek ve yazılar)	Karşılık: Nezaket Sevgi	Düz Anlam : Hediye, canlı çiçek ve üzerine yazılan cümleler	Kontrol mekanizmaları sistemin içinde tutmak için kadın ile sürekli etkileşim halindedir.
	Karşıtlık: Geçmiş-Gelecek Minnet-Temenni	Yan Anlam : Duyguyu iletmek için iki farklı notla gönderilen hediye. Birinde geçmişe dönük teşekkür iletip bitti mesajı, Diğerinde geleceğe yönelik temenni ve başlıyoruz mesajı	Sisteme yeni dâhil olmuş olsa da sisteme uzaklaşmış olsa da kadının sistemin etkilerinden kurtulmasına çeşitli araçlarla izin verilmez. Kontrol mekanizmaları duygular yoluyla da hatırlatma işlevini üstlenir.
Pencereler (Evin dış dünyaya açılan aracı)	Karşılık: Şeffaflık Görünürlük	Düz Anlam: Dışarıyı gösteren şeffaf açıklık	İyi olma halinden depresyona geçişte fiziksel varlık saklanmaktadır.
	Karşıtlık: Saklanma-Görünme Depresyon-İyi olma hali Görme-Görmeme	Yan Anlam : Toplumsal bireyi görmesi ve bireyin kendini göstermek istemesi ya da istememesi Kapalı olduğunda kendi ile baş başa kalmaya karar verebilme	Aynı zamanda dış dünyayla iletişim kesilmektedir. Bu depresif duygu durumuna da yol açan toplumsal yargılamalardır. Ancak toplumsal yargıdan kaçış saklanmakla da mümkün değildir.

Tablo 2’de Substance filminde sıkça kullanılan bazı kod ve öge verilerinin Naomi Wolf’un Güzellik Miti alt başlıkları üzerinden Levi-Strauss’un ve Barthes’ın göstergebilim yöntemleriyle analizi sunulmaktadır. En sık kullanılan ve bazı sahnelerde önemli anlatılara katkı sunan öğeler/kodlar ayna, billboard, çöp kovası, güller ve notlar, pencereler olarak araştırmacı tarafından belirlenmiş ve Levi-Strauss ile Barthes’ın göstergebilimsel analiz yöntemleriyle incelenmiştir. Son olarak bu analizin yorumlandığı bir sütuna yer verilmiştir.

3.2. Film Sahnelerinin Analizi

Bu bölümde ilk sahnelerin göstergebilimsel analizi sunulduktan sonra güzellik miti temaları ile film sahnelerinin analizi gösterilmektedir.

3.2.1. İlk Sahnelerin Göstergebilimsel Analizi

Görsel 1. Filmin İlk Sahnesi

Filmin açılış sahnesinde kameranın yukarıdan seyirciye gösterdiği mavi bir zeminde duran yumurtanın sarısına enjekte edilen bir sıvı sonrası yumurtanın sarısının içinden bir yumurta sarısı daha çıktığı ve aynı yumurta beyazı üzerinde artık iki ayrı yumurta sarısı olduğu gösterilmiştir. Bu sahnede işitsel ya da metinsel başka hiçbir unsur yoktur. Filmde yumurta beyazı siz birsiniz sloganını ile betimlenmektedir. İki ayrı beden yumurta beyazı gibi ortak bir zihinde keşismektedir. Yumurta sarıları ise filmde iki ana karakter olan Sue ve Elisabeth'in temsilidir. Enjektörün içindeki sıvı ise filme de adını veren "substance" yani "kendinin daha iyi versiyonu" için kullanılan madde/cevherdir. Cevher estetik, sağlık, gençlik gibi sektörleri de kapsayan güzellik endüstrisinin göstergesi bir metafordur ve güzellik mitinin gerektirdiği göstergelere sahip yeni bir "ideal" bedeni eski bedenden ortaya çıkarmaktadır. Oyun hamuru kullanılan sahnelerde görsel olarak daha iyi durumdaki hamur kötü görünen orijinal oyun hamuru ile elde edilmektedir.

Görsel 2. Elisabeth Sparkle Yıldızının Zaman İçindeki Değişimi

Filmin açılış sahnesinden hemen sonraki ilk sahnesinde kamera yukarıdan yapılan çekimle işçilerin özenle yerdeki bir karoya içinde Elisabeth Sparkle yazan bir yıldız yaptıklarını gösterir. Hemen ardından yine yukarıdan yapılan çekimle yıldızın üzerinde Elisabeth Sparkle, etrafında magazinciler ve “seni seviyoruz” diyen hayranlar belirir. Sonra bir süre içinde ana karakterin ismi yazan yıldızla fotoğraf çektiren farklı farklı hayranlar yukarıdan bir çekimle gösterilir. Zamanla oradan geçenler artık yerdeki yıldızı fark etmeden üzerine basarak yürür geçer. Yıldız önemsizleşir, eş zamanlı olarak deforme olmaya da başlar. Yağmur yağar, kış gelir, yaz gider, yıldız artık iyice eskimiştir. Konuşmalar “Seni seviyoruz” “Favorim” gibi repliklerden, “Hatırladın mı? Şey filmde oynuyordu.” repliklerine en son da gündelik konuşmalara dönüşür. Bu akış içinde geçen zamanın etkilerine verilen tepkiler doğallaştırılmıştır. Sahnenin başındaki patlayan flaşlar ve övgü dolu sözler ana karakterin başlardaki ününün ve toplumsal onayın göstergesidir. Sahnedeki yıldızın Elisabeth’in zamanla azalan “şöhret”inin göstergesi olduğu düşünülmektedir. Sekans boyunca gösterilen yapraklar, yağmur ve kar geçen “zaman”; yıldızdaki bozulma ise “yaşlanma”yı betimlemektedir. En son yere dökülen fast food ürünlerindeki ketçapla beraber yıldızın ilk halinden eser kalmamıştır. Kimse de onu eski haline döndürmek için özel bir çaba sarf edecek kadar önem vermemektedir. Bu durum da toplumsal onayın giderek azaldığını göstermektedir. Filmin son sahnesinde yıldız tekrar seyirciye gösterilir. Elisabeth bu sahnede bambaşka bir formda ve mutludur.

Tablo 3. İlk Sahnelerin Göstergebilimsel Analizi

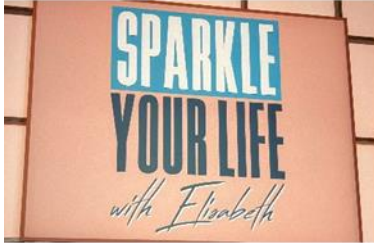
Sahne	Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlık (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergebilim Modeli (Barthes)
Açılış Sahnesi	Enjektör Yumurta Sarısı Yumurta Akı	Karşılık: Tıbbi müdahale ile bölünme	Düz Anlam : Tek sarılı ve çift sarılı yumurta, yiyecek
		Karşıtlıklar: Bütünlük/Bölünmüşlük Tekil/Çoğul Ortak/Ayrık	Yan Anlam : Yapay bir müdahale ile doğal olanın yapaylaşarak çoğaltılması
Hikâyenin İlk Sahnesi	Yıldız Deformasyon	Karşılık: Zamanla deforme olma	Düz Anlam: Yıldız çizimi
		Karşıtlıklar: Değerli/Değersiz Kusursuzluk/Deformasyon Genç/Yaşlı	Yan Anlam: Zamanla eskiyen yıldızla beraber şöhretinde değersizleşmesi. Yaşlanmanın doğallığının toplumca kabul görmemesi

Tablo 3 filmin açılış sahnesinde ve bu sahneyi takip eden ve olay akışını başlatan sahnelerde ön plana çıkan öge ve/veya kodların göstergebilimsel çözümlemesini göstermektedir. Enjektör ve yumurta sarısı/akı gibi görseller ve yıldız kodu üzerinden yapılan analizde karşıtlıklar ile düz anlam/yan anlam düzeyinde çözümlemeler yorumlanmıştır.

3.3. Güzellik Miti Alt Başlıkları Bağlamında Sahnelerin Göstergebilimsel Analizi

Bu bölümde Substance filminden bazı sahneler ait görseller güzellik miti bağlamında iş, kültür, cinsellik, din, açlık ve şiddet temalarıyla göstergebilimsel analiz ile değerlendirilecektir.

4.3.1. İş Bağlamında Güzellik Mitinin Analizi

Görsel 3

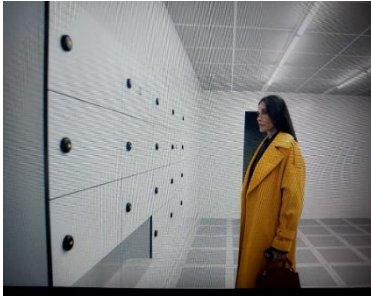

Görsel 4

Görsel 5

Görsel 3, 4 ve 5 filmin başındaki sahneler arasından Elisabeth Sparkle'ın iş yerini temsilen seçilen görsellerdir. Bu görsellerde Elisabeth'in programının adı "Sparkle your life with Elisabeth" hayatını Elisabeth ile parlat anlamına gelmektedir. Parlaklık tercih edilen olarak vurgulanmış, iş hayatında ve gündelik hayatta sönük kalmak onaylanmamıştır. Kusursuz parlaklık iş yerinde kadının asli görevlerinden biri olarak ele alınmıştır. Elisabeth'in iş yerindeki tuvaleti kullanmak istediğinde kadınlar tuvaletinin kullanım dışı olması iş yerinde cinsiyet hiyerarşisi ve eşitsizlik olarak değerlendirilebilir. Elisabeth'in yaşlanması ve artık toplumsal onay almadığı düşünülmesi sebebiyle işinden ayrılmak zorunda kalacağını öğrendiğinde ayna ile yüzleşmesi ve hissettiği üzüntüyü yakın çekimden kameranın görüntülemesi kadının iş yaşamında karşılaştığı güçlüğü göstermektedir. Bu sahneden sonra Elisabeth artık parlak kıyafetler giymek zorunda kalmayacaktır.

Görsel 6

Görsel 7

Görsel 6 ve 7 Elisabeth'in cevheri almak üzere mat sarı renkli paltosuyla gittiği, sonrasında da aynı mat paltonun Sue'nun üzerinde gösterildiği sahnelerdir. Sue'nun iş başvurusuna giderken satın aldığı ve filmin birçok sahnesinde giydiği parlak, pembe kostümden sonra artık sarı palto hep Elisabeth'in üzerindedir. Yeni Elisabeth rolü için yapılan seçimlerde jüri üyelerinin iki erkek olması ve bu erkeklerin kendi aralarında dans iyiymiş gibi işin gereği olan yeterlilikleri kısaca geçiştirmesi dikkat çekmektedir. Bu diyalogun ardından "bedensel kusurlara" vurgu yapılması ve Sue için her şeyin yerli yerinde "göründüğü" söylemleri eril hâkimiyetin iş yerindeki anlatısını sunmaktadır. Kameranın yakın çekimlerinde, seyircinin ve karakterlerin bakışında eril bakış yönteminin uygulandığı görülmektedir. Sinemada kadın bedeninin pasif ve cinselleştirilmiş biçimde temsil edilmesini açıklayan bu kavram, erkek egemen anlatıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmektedir. Bunu da kamera, izleyici ve karakterlerin bakışıyla eril hazzı merkeze alarak ve kadını fetişleştirerek yapar (Mulvey, 2006, s. 810).

Tablo 4. İş ve Güzellik Miti Göstergelerinin Çözümlemesi

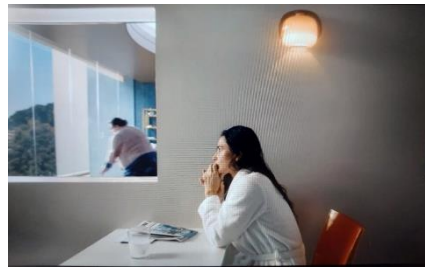
Güzellik Miti Teması	Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlıklar (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergebilim Modeli (Barthes)
İş	Kıyafetler	Karşılık: Renkler ve parlaklık	Düz Anlam : Bedeni örten kumaş
		Karşıtlıklar: Mat-Parlak Örtük-Açık	Yan Anlam : Kusursuzluk ve parlaklık toplumda yer edinmek için gereklidir.
	Erkek çalışanlar (Jüri)	Karşılık: Karar verici, kontrol mekanizması	Düz Anlam : Seçici kurul
		Karşıtlıklar: Seçme-Eleme Yetkinlik-Yetersizlik	Yan Anlam : Kadının statü edinmek için eril bir onay alması gerekir.
	Kadınlar tuvaleti	Karşılık: Özel ihtiyaç alanının kullanılamaz halde olması	Düz Anlam : Temel ihtiyaç giderme nesnesi
		Karşıtlıklar: Değer-Değersizlik Öncelik-Öteleme	Yan Anlam : Kadının değersizliğiyle örtüşecek biçimde kadın tuvaletine yer verilmemesi

Tablo 4'te iş, iş yeri, çalışan odağında filmde yer alan ögeler kıyafetler, erkek çalışanlar ve kadın tuvaleti örnekleri üzerinden incelenmiştir. Kusursuz ve parlak kıyafetler iş yerinde “ideal kadını”, erkek jüri üyeleri “ideal kadın” konusunda karar verici merciinin erkek olmasını ve kadınlar tuvaletinin kullanılamaz halde olması da iş yerinde kadın konusunda değersizliği göstermektedir.

3.3.2. Kültür Bağlamında Güzellik Mitinin Analizi

Görsel 8

Görsel 9

Görsel 10

Görsel 8, Görsel 9 ve Görsel 10 Elisabeth'in kültürel normlar ile değerlendirildiğinde geçirdiği dönüşümü görmek için belirlenmiştir. Görsel 8'de çeşitli kadın bedenleri bir arada sunulmuş, Elisabeth'in dik duruşu ile sosyal destek somutlaştırılmıştır. Görsel 9'un alındığı sahnede arka planda geleneksel bir toplumsal cinsiyet rolünü temsilen güzellik ideallerine uymayan bir kadın, temizlik görevini üstlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kültürel bir yansıması olan temizlik işleri, en son görselde görüldüğü üzere Elisabeth tarafından üstlenilmiştir.

Görsel 11

Görsel 12

Görsel 13

Görsellerin alındığı sahnelerde açlık konusunda kadın ve erkek karşıtlığı görülmektedir. Yemek hazırlama ve tüketme konusundaki eşitsizlik bu görsellerle vurgulanmıştır. Görsel 11’de kameranın yakın çekimleriyle erkek olan işverenin/patronun/kontrol mekanizmasının tırnaklarını ve dudaklarını temizleme gereği duymaması ve bundan ötürü hiçbir toplumsal tepkiye maruz kalmaması ancak kadının yemek yerken herhangi bir görselinin olmaması kültürel sofraya kodlarının yalnızca kadın için geçerli olduğunu göstermektedir. Görsel 12’de yemeğin sunumunu kadının yapması, Görsel 13’te Elisabeth’e de hediye olarak yine aynı patron/eril hâkimiyet tarafından yemek tarifi kitabı verilmiş olması kültürel olarak kodlanmış toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmektedir. Görsel 13’teki sahnede kadın çalışan eril bir bakışla sunulmaktadır.

Tablo 5. Kültür ve Güzellik Miti Göstergelerinin Çözümlemesi

Güzellik Miti Teması	Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlıklar (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergibilim Modeli (Barthes)
Kültür	Temizlik yapan insan	Karşılık: Toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal statü	Düz Anlam : Evi temizleyen bir insan
		Karşıtlıklar: Alt sınıf-üst sınıf	Yan Anlam : Ev temizliği yapmak başka bir kazancı olmayan kadının görevidir.
	Sofrada kadın ve erkek	Karşılık: Sofrada kültürel kodlar	Düz Anlam: Yemek masasında erkek ve kadın
		Karşıtlıklar: Kadın-Erkek Alt sınıf-Üst sınıf Patron-Çalışan	Yan Anlam: Alt sınıftaki bir kadının yemek konusunda görevi hizmet etmek, yemek masasında da sorumluluğu görgü kurallarına uymaktır. Her ikisinde de kadın temiz görünmelidir.
	Yemek tarifi kitabı	Karşılık: Yemek yapma rolü	Düz Anlam: Yazılı metin
		Karşıtlık: Kadın-Erkek	Yan Anlam: Kadının işi yemek hazırlamak ve ev işlerini yapmaktır.

Tablo 5’te kültürel kodlar odağında filmde yer alan öğelere örnek olarak ev işleri konusunda kadının toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin de sosyal statüye göre değişkenlik göstermesi verilmiştir. Erkek ve kadının yemek masasında, yaşam becerileri konusunda toplumsal cinsiyet açısından eşit olmadığı filmde gösterilmektedir.

3.3.3. Cinsellik ve Din Bağlamında Güzellik Mitinin Analizi

Naomi Wolf cinsellik ve dini kurallara uymamayı kitlesel pornografinin sebebi olarak göstermektedir. Wolf, kadın için doğal olan cinselliğin sadece üreme için gerçekleştirilmesi görüşünü vurgulamakta ve bu görüşü eleştirmektedir. Kadının cinsellikten haz alması kural dışı olarak görülmektedir. Bu konu filmde yalnızca bir sahnede tespit edilebilmiş ve bu filmde dini öğelerle ilgili örneklerle de çok sık rastlanmamıştır. Bu sebeple cinsellik ve din aynı başlık altında ele alınmıştır.

Görsel 14

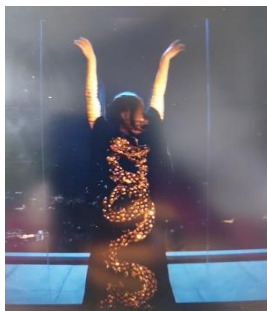

Görsel 15

Görsel 16

Film genelinde kadın bedeni sıklıkla cinsel çağrışımlarla yer almaktadır. Bazı sahnelerde Sue’nun bazı sahnelerde de Elisabeth’in bedeninin cinsel arzu uyandırdığı düşünülen bölümleri yakın çekimle gösterilmiştir. Kadın bedeninin cinsellik çağrıştırdığını vurgulayan sahnelerden seçilen Görsel 14, 15 ve 16’da Elisabeth eski okul arkadaşıyla romantik bir buluşmaya gitmek için hazırlanmaktadır. Önce makyaj yaparak ideal güzellik standartlarına ulaşmayı deneyen Elisabeth, Sue’nun billboard görselini gördükten sonra kendi dekolte bölgesini bir fularla gizlemiş; ancak Görsel 18’deki sahnede kendini yine cezbedici bulmamış ve görüşmeye gitmekten vazgeçmiştir. Cinsel arzu nesnesi olmadığını düşünen Elisabeth’in şaşkınlığı ve mutsuzluğu yakın çekimde gösterilmiştir.

Görsel 17

Görsel 18

Görsel 17 ve 18 sahnelerde yer alan yılan görselleri sebebiyle seçilmiştir. Sue’nun yılan derisi kostümü ve yılan imgeli kimonosu din ve cinsellik açısından değerlendirilmiştir. Yılan pek çok dini öğretilerde kötülüğün başlangıcının simgesi olarak değerlendirilmektedir. Yaygın olarak bilinen Adem ve Havva’nın hikayesinde de cennetten kovulma sebebidir. Görsel 18’de kurallara uymayı reddeden Sue, yılan derisinden yapılmış bir tulum giymekte ve başka bir sahnede aynı kostümle cinsellikten haz almakta ve dini olarak kutsanan bekaret vurgusu yapılmaktadır.

Tablo 6. Cinsellik ve Din Başlıklarında Güzellik Miti Göstergelerinin Çözümlemesi

Güzellik Miti Teması	Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlıklar (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergebilim Modeli (Barthes)
Cinsellik ve Din	Makyaj, Fular	Karşılık: Fiziksel ve doğal gerçekliği örtme	Düz Anlam : Boya ve aksesuar
		Karşıtlıklar: Doğal-Yapay Gösterme-Gizleme	Yan Anlam : Beğenilmeyen kamufle edilerek ve/veya değiştirilerek kabul görebilir.
	Yılan	Karşılık: Hayvan çağrışımı	Düz Anlam : Sürungen hayvan
		Karşıtlıklar: Kötülük-İyilik Yasak-Serbest Hayvan-İnsan	Yan Anlam : Kıyafetteki yılan sembolleri ile yılanla atfedilen kötücül çağrışımların cinsel haz ve kötülük ile özdeşleştirilmesi

Tablo 6’da cinsellik ve din konusu ile ilişkilendirilebilecek ögeler olarak makyaj, fular ve yılan görselleri tercih edilmiştir. Makyaj ve fular daha çok cinsel çekicilik ile ilişkilendirilirken yılan kadının cinsellikten haz aldığı ve kurallara karşı çıktığı sahnelerde kullanılmıştır.

3.4.4. Açlık Bağlamında Güzellik Mitinin Analizi

Görsel 19

Görsel 20

Görsel 21

Filmin yemek geçen hemen hemen bütün sahnelerinde dağınıklık, pislik, tiksindirici görseller hakimdir. Wolf’un açlık bağlamında ele aldığı güzellik mitinde de kadınlar kontrol mekanizmaları tarafından ince olmaya zorlanıp aç kalmaya teşvik edilmektedir. Görsel 19’da Sue rüyasında Elisabeth’in yediği tavuk parçasının bedeninden görünerek “ideal” güzelliğine zarar verdiğini görmüş ve dehşetle uyanmıştır. Diğer görsellerde de yemek imgeleri dağınık ve kötü bir kompozisyon içinde sunulmuştur. Elisabeth, toplum tarafından dışlandıkça daha fazla yemek yemeye başlamışken, Sue’nun yemek yiyen hiçbir sahnesi bulunamamıştır. Elisabeth’in yemek yerken yalnız olması, ama erkek patronunun sosyal ortamda yemek yemesi ve yargılanmaması da açlığın güzellik mitindeki yerinin altını çizmektedir. Benzer şekilde

erkeğin yemek yerken keyifli, kadının ise depresif pozları güzellik standartlarının kadına dayatılması ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 7. Açlık ve Güzellik Miti Göstergelerinin Çözümlemesi

Güzellik Miti Teması	Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlıklar (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergibilim Modeli (Barthes)
Açlık	Tavuk butu	Karşılık: Yiyecek	Düz Anlam : Gıda
		Karşıtlıklar: Açlık-Tokluk İncelik-Şişmanlık	Yan Anlam : Kilo alıp güzellik mitine uymama sebebi
	Dağınık ve pis yemek malzemeleri, yemek masaları	Karşılık: Yemeğin çirkinliği	Düz Anlam : Doymak için gıdalar
		Karşıtlıklar: Tiksinti-Keyif Çirkin-Güzel Düzen-Düzensizlik	Yan Anlam : Kadın için yemek keyif verici değil tiksindirici ve üzücü bir eylemdir.

Tablo 7’de açlık teması altında güzellik miti yiyecekler ve yiyeceği çağrıştıran mutfak üzerinden ele alınmıştır. Açlık ile ilişkilendirilen “ideal” güzellik ve yemeklerin dağınıklığı/pisliği aracılığıyla tokluk arasında bir karşıtlık ortaya çıkmıştır.

3.4.5. Şiddet Bağlamında Güzellik Mitinin Analizi

Görsel 22

Görsel 23

Görsel 24

Görsellerde Elisabeth ve Sue’nun tüm güzellik esamelerini kaybedip farklı bir bedende buluşmalarının sonucu resmedilmiştir. Bu sahnelerde Elisabeth Sue görüntüsüyle yargılanmamak/şiddete maruz kalmamak adına iki tel saçını şekillendirmekte ve küpelerini de takarak toplumun karşısına çıkmaya hazırlanmaktadır. Filmin son sahnelerinde yer alan bu görsellerde kullanılan Elisabeth maskesi filmin ana karakteri ve Sue’nun yaşam kaynağı olan Elisabeth’e yani karakterin özüne dönüş olarak yorumlanmıştır. Bu dönüş toplumun güzellik miti baskılarından kurtuluşu temsil etmektedir.

Görsel

25

Görsel 26

Görsel 27

Görsel 28

Görsel 25 ve Görsel 26’da Sue’nun kendi varlığı ve güzelliğini sürdürebilmek adına Elisabeth’e uyguladığı fiziksel şiddet gösterilmektedir. Sue ve Elisabeth’in karşılaştığı sahnede birbirlerine saldırmaları toplum tarafından dayatılan güzellik mitinin şiddet boyutunun içselleştirilmesi olarak yorumlanabilir. Sonraki görselde ise ElisabethSue’nun artık tamamen norm dışı bir görünüme sahip olmasıyla “canavar” olarak isimlendirildiği sahne gösterilmektedir. “Canavar” kelimesinde şiddetin söylem yoluyla normalleştirilmesi söz konusudur. En sonda eril bir şiddete maruz kalarak başının bedeninden balta ile ayrılması gösterilmektedir. Toplumun güzellik standartlarında uyulmadığında ElisabethSue’ya uygulanan bu fiziksel şiddet toplumun psikolojik şiddetini de temsil etmektedir.

Tablo 8. Şiddet ve Güzellik Miti Göstergelerinin Çözümlemesi

Güzellik Miti Teması	Öge ve/veya Kod	Karşılık ve Karşıtlıklar (Levi-Strauss)	İdeolojik Göstergebilim Modeli (Barthes)
Şiddet	Balta	Karşılık: Cinayet işlemek için kesme aracına başvurmak	Düz Anlam : Kesme aracı
		Karşıtlıklar: Yaşam-Ölüm Öfke-Sükûnet	Yan Anlam : Toplum kabul etmediğini canavarlaştırıp yok etmek ister
	Enfekte olan yara	Karşılık: Hastalığa sebep olma, Başkasına zarar verme, kötü görüntü, hastalık	Düz Anlam : İltihap
		Karşıtlıklar: Hastalık-Sağlık Zarar verme-Zarar vermeme	Yan Anlam : Güzellik için varlığını sürdürememek pahasına da olsa birey başkasına verdiği zararı önemsemeyip şiddeti içselleştirilebilir.

Güzellik için varlığını sürdürememek pahasına da olsa birey başkasına verdiği zararı önemsemeyip şiddeti içselleştirilebilir.

Tablo 8’de şiddet teması ve güzellik miti ilişkisi şiddet aracı olan balta ve ihmallerle ortaya çıkan şiddetin göstergesi olarak Elisabeth’in vücudunda oluşan yara ile değerlendirilmiştir. Güzellik ideallerinden uzaklaşan karakter ElisabethSue eril bir fail tarafından şiddete maruz bırakılmıştır. Yara ise ideal

olmayan karakter Elisabeth'in "makul" kadın tarafından şiddete maruz bırakılmasını sembolize etmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışma, Elisabeth ve Sue karakterleri odağında Substance filminin hikayesini post modern tüketim kültüründeki kadın bedeni temsili ele almıştır. Bu temsiller üzerinden karşıtlıklar, düz anlam ve yan anlamlar üreten öge ve/veya kodlar Naomi Wolf'un güzellik miti bağlamında göstergebilimsel analizle çözümlenmiştir. Yapısalcı Levi-Strauss'un göstergebilimsel çözümlemesi ile Roland Barthes'in modern mitlerin ideolojik analizi yöntemleriyle filmde belirlenen görseller ve ögeler irdelenmiştir. Çalışmanın bulguları filmde dikkat çeken anlam sistemlerinin toplumsal normlar ve idealize edilen kurguları eleştirel bir dille ele alındığını göstermiştir. Sahnelerde kullanılan renkler, nesneler, eril bakış gibi unsurlar Naomi Wolf'un güzellik miti teorisinin alt başlıkları olan iş, kültür, cinsellik, din, açlık ve şiddet temaları altında eril hâkimiyetin kontrol mekanizmaları eleştirisi ile incelenmiştir.

İnceleme sonucunda Elisabeth'in daha çok yaşlanma korkusu, Sue'nun ise daha çok güzellik mitinin yarattığı ideallere teslim oluşu ile kadın bedeni temsili oluşturduğu görülmüştür. Bu konuda Levi-Strauss'un bakış açısı ile ortaya çıkan yaşlılık gençlik, güzellik çirkinlik, doğallık yapaylık karşıtlıklarının oluşturduğu çatışma; tüketim toplumundaki kadın bedeninin onun kimliğini tanımlamada ne denli etkili olduğunu göstermiştir. Baudrillard (2010)'ın tüketim toplumunda kimliğin semboller üzerinden tanımlandığı ve bunun medya aracılığıyla da pekiştirildiği tezi bu çalışmada da teyit edilmiştir.

Filmde medya sektöründe çalışan ana karakterler Elisabeth ve Sue'nun ideal güzellik kurgusuyla baş etmek zorunda kalması, bunu yaparken de karşılaştıkları zorluklar örnek sahneler ile alınmıştır. Elisabeth'in yaşlandığı için işinden ayrılmak zorunda kalması, işyerindeki kadınlar tuvaletinin kullanılamaz halde olması gibi sahneler ile; Sue'nun ise çalışan bir kadın olmak için sürekli bedenini sergileyecek kadar güzel kalmasını sağlama çabalarının sergilendiği sahneler ile ve yaşlı kadın karakterin işinden kovulurken gencin iş yerinde tercih ediliyor olması gibi karşıtlıklar ile Naomi Wolf'un güzellik mitinin iş bağlamında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu sahneler aynı zamanda yaşlanan Elisabeth'in iç bedeninin dış bedenini etkilemesi gibi göstergelerle Featherstone (1982, s.18)'nin tüketim toplumunda kadın bedeni konusunda iddialarını da desteklemektedir. Sue kurallara uymadığında Elisabeth'in bozulan sağlığı ve yaşlanan bedeni Featherstone'nun iddia ettiği iç beden ve dış beden birlikteliğini göstermektedir. Burada Sue'nun bilinçli verdiği kararlar iç bedeni temsil ederken Elisabeth'in fiziksel sağlığı dış bedene atfedilebilmektedir.

Kadın bedeninin kültürel kodlar ile sunulduğu sahnelerde ise toplumsal cinsiyet hiyerarşisi ve toplumsal cinsiyet rolleri başlıca temalar olarak sergilenmiştir. Bu temalardaki sınıfsal farklılıklar, cinsiyet eşitsizliği gibi konuların içinde barındırdığı karşıtlıklar (alt sınıf-üst sınıf, kadın-erkek vb.) Levi Strauss'un göstergebilimsel analizi ile ortaya çıkarılmıştır. Aynı sahnelerde yer alan düz anlam ve yan anlamlar da Barthes'in ideolojik göstergebilim analizi ile ele alınmıştır. Naomi Wolf'un güzellik mitinin kültür teması da bu film özelinde güzellik standartlarının ideolojik olarak yeniden üretilmesine uygun alanı yaratmaktadır. Bu sahnelerin kadın bedenini kontrol altına tutmak için anlatılar sunması Wolf'un yanı sıra Foucault (2007)'nin da tezini desteklemektedir.

Foucault (2007) ve biyoiktidar kavramı güzellik mitinin cinsellik teması bağlamında ele alınan sahnelerde incelenmiştir. Çalışma kapsamında araştırmacı tarafından seçilen sahnelerde Laura Mulvey'in eril bakışı da örneklendirilmiştir. Kadının bedeninin eril bir hâkimiyetle kontrol altında tutulması eril haz uyandıracak sahnelerde vurgulanmıştır. Film boyunca dini öğelere çok rastlanmamıştır. Bu sebeple din teması için birkaç sahnede gösterilen yılan görseli tercih edilmiştir. Yılanın dini öğretilerde kötülük çağrıştırması (Çiftçi ve Kurt, 2024) ile yılan görselinin ortaya çıktığı sahnelerde aykırılığın ve cinselliğin baskın olması bu sahnelerin din teması altında incelenmesini sağlamıştır. Cinsellik bağlamında bakıldığında kadının cinsel bir nesne olarak fetişleştirilmesi daha önce tüketim toplumunda kadın bedeninin nesneleştirilmesi konusunda sıkça işlenmiştir (Foucault, 2007; Baudrillard, 2010; Wolf, 2002). Bu çalışma bu iddiaları doğrulayan bir örnek sunmaktadır.

Güzellik mitinin açlık bağlamında göstergebilimsel çözümlemesi de diğer temalarda olduğu gibi hem yapısalcı karşıtlıkların incelenmesi hem de ideolojik anlamların ortaya çıkartılması açısından örnek anlamlar sunmuştur. Bauman (2001, s.158) kadın bedeninin sürekli olarak daha iyi olmak için bir projeye dönüştüğünü iddia etmektedir. Bu iddia Sue'nun hiç yemek yerken görülmemesiyle ve hep daha iyi olmak adına çalışmasıyla somutlaştırılmıştır. Yemek sahnelerinin de yemeği iğrenç bir nesne gibi göstermesi Wolf'un güzellik mitinin açlık temasını destekler niteliktedir. Naomi Wolf (2002), güzellik idealleri sunulurken dayatılan bu açlık sebebiyle Amerika'da ve tüm dünyada artan yeme bozukluklarına dikkat çekmiştir. Bu konunun ileride yapılacak olan çalışmalar için de bir çıkış noktası olabileceği düşünülmektedir.

Filmin sonuna doğru artan şiddet dozu, güzellik mitinin şiddet boyutu için önemli temsiller sergilemiştir. En başta Sue'nun Elisabeth'e , yani aslında kendi varlığının sebebi olan kaynağa uyguladığı şiddet Naomi Wolf'un (2002) güzellik idealleri uğruna kadınlar arasında oluşturulan rekabetin bir sonucuna ve ona benzemek uğruna onun yaptıklarını yapması Baudrillard'ın (2010, s.171-172) kadına kadının sattırılması iddiasına bir örnek olarak gösterilebilmektedir. Filmin son sahnesinde ortaya çıkan Elisabeth Sue, namıdiğer canavar, toplumun hiçbir güzellik ideali kurgusuna uymamaktadır. Bu sebeple şiddetin en yoğun olanına maruz kalmaktadır. Son sahnedeki kan da bunu göstermektedir.

Özetle; Substance filmi toplumsal kontrol mekanizmalarınca kadın bedeninin nasıl şekillendirildiğini ve yeniden tanımlandığını eleştiren güzellik miti bağlamında ele almak için yerinde bir örnek olmuştur. Substance örneği, bu anlam sistemlerinin ortaya çıkartılması için de Levi-Strauss'un yapısalcı yöntemine uygun karşıtlıklar (güzellik çirkinlik, yaşlılık gençlik, kadın erkek gibi) ve Roland Barthes'ın denotasyon ve konotasyon incelemelerine uygun kadın bedeninin taşıdığı ideolojik anlam sistemlerini oluşturan görsel öğeler sunmaktadır. Bu örnekle, tüketim toplumunda inşa edilen kadın bedeni ve bu beden üzerinden tanımlanan kadın kimliğinin temsili ideal güzellik kurgusuyla nasıl şekillendiği gösterilmiştir. Gerçek hayatta olduğu gibi filmde de birey, yani kadın, artık nasıl görünmek istediğine karar veren değil olması gerekenin dayatıldığı özne ve nesnedir.

Çalışmanın sınırlılıklarından bir tanesi sahnelerin belli temalar üzerinden ele alınmasıdır. Medyada kadın bedeninin tüketimi güzellik miti temalarıyla sınırlandırılmıştır. Film genelinde ele alınabilecek çok fazla karşıtlık tespit edilmiştir. Filmin anne kız, genç yaşlı gibi karşıtlık bağlamlarında da ileride yürütülecek olan çalışmalarda incelenebileceği düşünülmektedir. Substance filminin hikayesi hem eleştirel hem de betimsel anlatıya sahiptir. Böylece ideolojik göstergebilim çözümlemesinin farklı temalarla da uygulanabileceği geniş bir çerçeve sunmaktadır. Tüketim kültüründe kadın bedeni bağlamında yürütülecek araştırmalar için bu çalışmanın karşılaştırma ve örneklendirme için uygun olabileceği ön görülmektedir. Aynı zamanda nicel veya nitel yöntemlerle tasarlanan başka çalışmalar ile filmdeki temsillerin ve öğelerin izleyicide yarattığı etkinin incelenmesinin literatüre katkı sunması beklenmektedir. Filmin eleştirel medya okuryazarlığına bir kapı açması açısından pratik katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aktaş, G. (2013). "Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak", Edebiyat Fakültesi Dergisi, 30 (1), s.53-72.
- Ayakut, Ö. (2016). Postmodern Toplumda Kadın Kimliğinin Bedeni Üzerinden İnşası. Journal of International Social Research, 9(47).
- Baudrillard, J. (2010). Tüketim Toplumu. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Bauman, Z. (2001). Parçalanmış Hayat "Postmodern Ahlak Denemeleri". (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bourdieu, P. (1990). Photography: A Middle-brow Art. Stanford: Stanford University Press.
- Barthes, R. (2003). Çağdaş Söylenler. Metis Yayınları, Ankara.
- Çiftçi, P., & Kurt, A. (2024). Din, Edebiyat, Kültür Bağlamında Yılan ve Tavus Kuşu Metaforu. Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD), 2(1), 257-278.
- Douglas, M. ve Isherwood, B. (2002). "The World of Goods Towards an anthropology of consumption", Psychology Press.
- Duncan, M. C. (1990). Sports Photographs and Sexual Difference: Images of Women and Men in the 1984 and 1988 Olympic Games. Sociology of Sport Journal, 22-43.
- Fiske, J. (1999). Popüler Kültürü Anlamak. (S. İrvan, Çev.) Ankara: Ark- Bilim ve Sanat Yayınları.
- Featherstone, M. (1982). The body in consumer culture. Theory, Culture & Society, 1(2), 18-33.
- Foucault, M. (2007). Cinselliğin Tarihi, H. Uğur Tanrı Över (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gürler, G. (2018). Estetik Cerrahi Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması, Sosyoloji Dergisi, (38), 142-172.
- Özdoğan, M. A. (2022). Dilbilimsel Yapısalcılıktan Yapısal Antropolojiye: Ferdinand de Saussure ve Claude Lévi-Strauss. Disiplinler Arası Dil Araştırmaları, 5(5), 107-117.
- MUBI. <https://mubi.com/tr/tr/films/the-substance>, Erişim Tarihi 27.12.2024
- Mulvey, L. (2006). Visual pleasure and narrative cinema. Screen, 16(3), 803-816.
- Ramati-Ziber, L., Shnabel, N., & Glick, P. (2020). The beauty myth: Prescriptive beauty norms for women reflect hierarchy-enhancing motivations leading to discriminatory employment practices. Journal of Personality and Social Psychology, 119(2), 317.
- Sakarya, A., Alkan, A., & Dörtol, İ. T. (2020). Tüketim Sosyolojisi'nin Dünü, Bugünü ve Yarını. Pazarlama İlgörüsü Üzerine Çalışmalar, 4(1), 1-12.
- Saliji, S. (2009). Sinema ve Beden, Tüketim Toplumunda 1980'den Günümüze Kadar Bedenin Sinemadaki Sunumu, Doctoral dissertation, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Strauss C.L. (1986). Mit ve Anlam. (Çev: Gökhan Yavuz Demir). İstanbul: Alan Yayınları.
- Tayanç, D. A. (2010). Modernizm ve Postmodernizmin Kadın Kimliği Üzerindeki Etkisi. Köprü Üç Aylık Düşünce Dergisi.
- Yücel, Y. (2019). Sağlık ve Fitness Söylemi İçerisinde Kadın ve Erkek Bedenleri: Women's Health ve Men's Health Dergisi Örneği. Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, (30), 215-241.
- Wolf, N. (2002). The Beauty Myth How Images of Beauty Are Used Against Women. New York: Harpercollins Publishers.